

Josep Pla
i Francesc Macià
a l'època de la seva
relació episcolar

donada una subvenció de 200.000 pessetes, i si les coses van pel camí
r, si els d'Acció Catalana s'han carretat del seu deute envers Catalunya i
als les convenciments de partit, espero que molt prompte prassi efectives
e siga digna del vostre talent i de la vostra activitat = Respecte a lo que
el Puigblanch téu tanta confiança amb Vos i amb la Bordas, que dic
és dat lo que basen de dir i com havem de dir lo que ens a la Bordas
Faire a propòsit, al prego que meateu amb el meu nom a aquest
lavor amb el Partit de relacions en qui estau treballant, i que el d'Acció
i sembla que encara el calor del temps i el treball i el treball
me no sapament hi ha molta gent que el treball i el treball, lo que
tant, en el que es tracta de la part i de la la meua meua part = Ho
at a per de must de palla per espantar aucelles, per espantar, i els
meu famós, de les responsabilitats contractes amb el poble de Catalu
una visió clàssica de la nostra missió, i de com han d'organitzar
i serveis per a assolir el objectiu que el propòsit el poble de Catalunya fer
el màxim d'utilitat: lo preic constituir un organisme superior q
totes el esforces i totes les energies de la Nació Catalana per a obtenir
et per la violència; dividint i subdividint la seua feua feua en ta
com requeria la organització i preparació d'una feua feua que l'ha de pr
Puntualment de Catalunya deuria a h
1924

Correspondència entre Josep Pla i Francesc Macià

Josep Clara

En els papers que Josep Pla va escriure, durant la II República, sobre el president Francesc Macià i el partit que liderava, hi predomina la visió negativa i dura. Hom hi observa una tendenciositat i un partidisme polític que al seu dia ja foren denunciats.

Després de la guerra civil, la imatge desfavorable de Macià va augmentar de to. Vegeu-ne un exemple: «La opinión, fría e indiferente al principio, tomó una actitud francamente hostil al iniciarse el período agónico de la actividad dictatorial. Las reacciones de este estado general de morbosidad produjeron un hecho de gran transcendencia ulterior: produjeron el desplazamiento de una vastísima zona de la opinión pública, que hasta entonces había mantenido una tónica serena y un espíritu de moderación hacia

las formas de oposición más demagógicas y peligrosas. Este desplazamiento creó uno de los grandes mitos de la perturbación posterior, mito que se encarnó en la figura de Francisco Macià».(1)

Les relacions entre Josep Pla i Francesc Macià no foren gens cordials durant la II República, quan Pla treballava al servei de la Lliga de Cambó, i l'Esquerra Republicana havia esdevingut el partit hegemònic a Catalunya. Però les coses no sempre havien estat així. Abans que Pla servís els interessos de Cambó, l'escriptor de Palafrugell havia mantingut contactes amb Macià, i fins i tot havia col·laborat en els projectes de Macià, si més no a nivell periodístic. La correspondència que s'ha conservat d'aquelles relacions ho prova perfectament. Són dues cartes de Pla i tres de Macià, datades entre els anys 1924 i 1926, que ara donem a conèixer.

Cinc cartes com a testimoniatge

Les cartes de Pla foren signades a París i a Ginebra, mentre que les de Macià ho foren a Bandol, París i Bois-Colombes. Aquest sol fet ja indica la mobilitat a què eren sotmesos els dos personatges, motivada per causes ben diferents. Per a Pla es tractava d'una etapa de corresponsal europeu. Per a Macià, un exili obligat –per culpa de la dictadura de Primo de Rivera– i un període de conspirador activíssim contra el règim polític espanyol. Val a dir també que Pla va haver d'afegir, a la condició de periodista vagabund, la d'exiliat polític, ja que un article escrit de París estant i publicat a *El Dia*, de Mallorca, havia generat un processament militar que no fou arxivat fins al 1926.(2)

La primera carta de Pla no és datada, però correspon al juliol o l'agost de 1924. Hi evoca els noms d'Eugeni Xammar (el periodista amb qui havia establert una forta amistat, a Berlín, l'any anterior), i el de Josep Bordas de la Cuesta, un dels elements que constituïen l'estat major de Macià.(3) Josep Pla s'ofereix per treballar a les ordres de Macià a canvi d'un ajut, que demana com a «necessitat crònica».

La resposta de Macià valora l'aportació que representaria, per a l'Estat Català, la col·laboració de l'escriptor empordanès, però no es compromet gaire. Això sí: li prega que ajudi en Bordas en la confecció del *Butlletí de Catalunya*, li promet uns diners i li parla de treballar per alliberar Catalunya, amb retòrica idealista, però també a través de la solució violenta.

El setembre de 1924, Macià va adreçar una nova carta a Pla, quan aquest era a Ginebra, per tal que servís d'enllaç amb la comissió filipina que s'havia desplaçat a Europa, a fi de treballar per a la independència del seu país. La contesta de Pla té tot l'estil d'una evasiva formal.

Finalment, la darrera lletra de Macià, datada el febrer de 1926, és una nova sol·licitud de col·laboració periodística perquè Pla li faci un article sobre els presos separatistes detinguts. Desco-nexem la seva resposta.

La col·laboració al Butlletí

El *Butlletí de Catalunya* de què parla la correspondència va ser publicat a

Les cinc cartes

I

Estimat Sr. Macià:

Vaig parlar amb En Bordas de l'afer Marroc. Vaig escriure desseguida a En Xammar(5). Suposo que En Xammar li escriurà a vostè directament. Li haig d'ésser franc, perquè ja sap les meves condicions de vida. A mi em convindria no marxar de Marsella cap al Marroc fins a últims de setembre. A primers de setembre haig d'anar a Ginebra, perquè el diari ho vol, a fer la Societat de les Nacions (assemblea), i ja sap que sóc home manat. Si jo trobés, tornant del Marroc, una manera de guanyar-me la vida independent del diari, deixaria l'Assemblea i tot, i em posaria a les seves ordres. Però, com que això no veig que sigui realitzable, no tinc més remei que combinar una cosa amb l'altre. Dispensi'm, Sr. Macià, però faci's càrrec de la meva situació. El mes de setembre, doncs, sabrà alguna cosa de mi. Suposo que En Xammar tindrà també en compte la meva situació. Jo estaré sempre en relació amb En Bordas i el tindrà al corrent de tot.

Inútil dir-li que En Domingo(6), En Carbó(7), els socialistes, etc., etc. s'han fet fonedisos i que no passa res. M'agradaria dir, en el seu butlletí, alguna cosa *sobre els tractes amb els espanyols*. Potser fins i tot convindria. Si ho vol, digui alguna cosa a En Bordas. Li faré desseguida. No cal dir que, pel meu cantó, ho necessito, perquè sóc una mena de necessitat crònica.

Els prova força, l'istiu? Saludi a la Sra. Macià i a la seva filla.

Em té sempre a la seva disposició.

Aff. amic i servidor

Josep Pla

10 rue de Vaugirard
Paris 6e
Hotel de France

II

Estimat amic: Rebuda vostra estimada lletra, passo a contestar-vos lo essencial d'ella.

Molt em plauria tenir-vos al meu costat, no solsament per l'afecte que sento per vós, sinó perquè vostra ajuda seria important per la nostra causa. No ho faig de moment, perquè la recaptació de fondos no està encara ben assegurada i no vull que deixeu una cosa segura per altra plena, encara, d'inseguretats.

De moment os prego que ajudeu a En Bordas en la redacció del *Butlletí de Catalunya*, que com sabeu és quincenal. De moment se os donarà una subvenció de 200 francs mensuals, i si les coses van pel camí que han d'anar, si els d'Acció Catalana 's fan càrrec del seu deure envers Catalunya i no miren tan sols les conveniències de partit, espero que molt prompte podré oferir-vos alguna cosa que siga digna del vostre talent i de la vostra activitat.

Respecte a lo que penseu dir en el *Butlletí*, tinc tanta confiança amb vós i amb En Bordas, que deixo al criteri dels dos lo que heveu de dir i com heveu de dir-ho.

Com a En Bordas tinc que contestar-li a diferents extrems, os prego que mentrestant li ensenyeu aquesta lletra. Ell parlarà amb vós de l'estat de relacions en qu'ens trobem amb els d'Acció Catalana, els que sembla que desco-neixen el valor del temps, sobre tot quan 's tracta d'afers en què no solsament hi ha molta gent qu'es pot jugar el cap, sinó, lo qu'és més important, en els qu'és tracta de la sort i de la llibertat d'un poble.

Jo no estic disposat a fer de ninot de palla per espantar aucells; y em faig càrrec, i els meus companys també, de les responsabilitats contretes amb el poble de Catalunya, i tinc una visió claríssima de la nostra missió, i de com han d'organitzar-se els nostres serveis per a assolir l'objectiu qu'es proposa el poble de Catalunya fent-li produir el màxim d'utilitat. Es precis constituir un organisme superior que centri tots els esforços i totes les energies de la Nació Catalana per a obtindre la seva llibertat per la violència; dividint i subdividint la seva feixuga tasca en tantas seccions como requerirà la organització i preparació de la força que l'ha de portar a cap, i aquet orgue sols pot ésser el Govern Provisional de Catalunya, format per homes qu'estiguin disposats a no restar-li ni abnegació ni sacrificis, siguin els que siguin. Sols aixís 's podrà obtindre la força moral i el prestigi qu'es necessita per a inspirar una plena confiança al nostre poble i establir una forta disciplina, únic medi de que no resulti inútil l'entusiasme i abnegació de la nostra gent.

En una paraula: es precis qu'els directors ens mostrem dignes del nostre poble.

Rebeu els afectes carinyosos del vostre amic

Francesc Macià

15 Agost 1924

Bandol (Var)

III

París, 1 Setembre 1924

Amic Pla,

Ja sabeu els propòsits que els vascos i nosaltres tenim referent a la constitució d'una Societat de Nacions Oprimides.

Per a anar planejant la seva constitució i organització, han arribat a París uns delegats de Vascònia i amb ells hem acordat convocar per a mitjans de la propera setmana una reunió a París dels delegats d'Irlanda, Filipines, Vascònia i Catalunya a fi de que, com a comissió organitzadora de la mateixa, donguin estat a dit projecte i pugui avençar-se en la definitiva constitució de la mateixa.

Deu trovar-se segurament per Genèva, en part o en totalitat, la comissió «Pro Independència de Filipines», que, formada pels Srs. Manuel L. Querzon, Sergio Osmeña(8) i Dr. Gabaldón(9), ha vingut a Europa a treballar a tal objecte, i voldríem que féssiu el favor de trovar-los i, en nom nostre, o sigui dels Delegats Vascos i Catalans, volgueu pregar-los de acudir a dita reunió de París, que serà dimecres o dijous de la propera setmana.

Els d'Irlanda estan ja invitats també per segona vegada.

De no ésser possible per a ells el venir, vos prego que m'ho digueu desseguida a fi de pogueu pendre determinacions.

Vostre i per Catalunya

[Francesc Macià]

IV

Genèva, 6.IX.1924

Impossible trobar els delegats que hem demaneu. Hi ha persones que saben que han de venir, però ningú sap a on són. Marxo demà. Podré pas ocupar-me de l'afer. Dirigiu-vos al Sr. Dr. Neil, Brithis Pension Boulevard des Philippines.

Desseguida que pugui us enviaré l'original.

Us estrenyo la mà.

Pep

París entre els mesos de maig i agost de 1924 pel Comitè Central Separatista Català. El nom de Pla hi apareix al primer número (20 de maig) en un telegrama de protesta –signat també per Macià i altres exiliats– per l'expulsió de George Dwelshauvers, director del laboratori de Psicologia de Barcelona, decretada per la Dictadura.

Però allò més remarcable de la col·laboració de Pla és l'article que hi publicà, en el número 2, sobre la necessitat de fer un front únic contra el règim de Primo de Rivera. No volem pas reproduir-lo ací, perquè ja va fer-ho en un llibre el dissortat amic Joan Crexell l'any 1987(4). Però, atès que els biògrafs de Pla l'han desconegut, ens limitarem a reportar-ne un parell de paràgrafs que donaran una idea del to emprat.

El primer diu així: «La monarquia trobarà sempre polítics per fer una política unitària. Per una raó molt senzilla. El problema català és l'únic problema que ha sentit i sent el poble castellà. És un poble aquest, que històricament encara ha de néixer. És un poble que no ha sigut mai ell, que no té una història pròpia, ni un moment de personalitat autèntica. És un poble que ha fet la política dels altres, que les vegades que ha sigut alguna cosa fou en tant que instrument dels altres. És un poble ofegat a dins de la història d'Alemanya, d'Anglaterra, de França o de l'Església. I és precisament perquè ha sigut sempre un instrument perquè ha conservat unes característiques nacionals ferotgement típiques. El problema català, per la part que conté de crítica d'Espanya, revolta fins a les entranyes la gelosia natural d'un poble i això sobretot perquè nega una història. Per aquest cantó, doncs, les coses són encara més clares. I davant de la fatalitat ofensiva que té el nostre problema, no hi ha dret, si es vol conservar una posició catalanista honrada, a buscar una porta de sortida. No. No hi ha sortida».

El segon constitueix tot un elogi de Macià, que pot comparar-se amb les envestides que li dedicà pocs anys després. Diu així:

«Un munt de diferències separen en Macià i jo. Som dos homes de dues èpoques distintes, de formació diferent, de sensibilitat potser contrària. Us concedeixo que en Macià és un símbol del sentiment a condició que em considereu suficientment fred per

